

ГЕОПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Наукові праці МАУП, 2015, вип. 44(1), с. 17–24

Розглянуто особливості геополітики Російської Федерації щодо пострадянських країн. Виявлено формування Росією неоімперського геополітичного простору. Визначено головні засоби реалізації імперської геополітики.

У сучасному глобалізованому світі, паралельно із процесами подальшої інтернаціоналізації у різних сферах суспільного життя, спостерігається тенденція до “поляризації” деяких “центрів”, тобто посилення концентрації політичної, економічної, культурно-інформаційної влади і, навіть, активізація конфронтації між окремими з них.

“Поляризація” в глобальному просторі йде поруч із розвитком регіональної інтеграції держав світу. Остання тенденція часто пов’язана з прагненнями: реалізувати спільні потреби в організації ринків промислової та сільськогосподарської продукції, а також послуг; створити свої міждержавні валютно-фінансові системи; розбудувати регіональні мережі транснаціональних транспортних комунікацій; проводити спільну екологічну політику. Важливими стимулами є також спільна безпекова політика, протидія транснаціональному екстремізму та криміналітету. При цьому взаємодія окремих макрорегіональних “полюсів” світу носить, зазвичай, цілком мирний та навіть взаємовигідний характер. Проте, нині посилюються протиріччя, наприклад, між Росією та США (і Заходом в цілому), а також, значно меншою мірою, між КНР та США.

На думку автора, сучасна влада Російської Федерації здійснює в пострадянському геопросторі по суті імперську геополітику, що призводить до посилення “поляризації” всьо-

го світу. Питанням геополітики РФ щодо пострадянських країн присвячені праці таких українських вчених: М. Дорошка, О. Ірхіна, Г. Перепелиці, О. Скребець, М. Шульги, О. Волошина, П. Пашковського, Л. Коврик-Токар та ін. Серед російських дослідників політики РФ у пострадянському просторі слід виділити С. Бабуріна, С. Беспалова, Т. Бордачева, Є. Винокурова, С. Глазьева, О. Дугіна, С. Караганова, Л. Савіна, П. Саліна, Д. Треніна та ін. У працях російських авторів переважає різнобічне обґрунтування російських геополітичних інтересів у пострадянському просторі. Має місце навіть відверта апологетика новітнього російського імперіалізму.

Виявимо головні напрями та особливості сучасної геополітики РФ щодо країн пострадянського простору.

Однією з тенденцій розвитку геопросторової політичної (та економічної) організації світу є формування “великих просторів” у результаті інтенсифікації регіональних інтеграційних процесів. У переважній більшості випадків процес утворення “великого простору” організовується потужною державою — регіональним лідером, що прагне зосередити у своїх руках контроль над головними потоками фінансів, товарів та послуг. Для забезпечення латентного економічного панування “державі-центру” потрібне неформальне політичне домінування, в ідеалі поєднане ще й з культурно-цивілізаційним та інфор-

маційним. Таким чином, на думку автора, за сучасних умов формуються “неформальні” неоімперії. Останні, на відміну від класичних імперій модерної доби, мають специфічні особливості геопросторових структур та своєрідні риси геополітики.

Західна макроімперія вирізняється поліцентричністю геополітичної системи (за наявності гегемона — США), взаємодією різноманітних “центрів ухвалення рішень”, володіє розвиненими мережами впливу у світовому просторі. Провідна західна неоімперська держава США демонструє на глобальному рівні та в окремих регіонах світу в цілому досить ефективну та гнучку геополітику “розумної сили” (“smart power”), поєднуючи засоби “м’якої сили” (“soft power”) та “жорсткої сили” (“hard power”).

Геостратегія РФ на світовій арені ґрунтується на концептуальних засадах багатоплярності. Ще в добу ззовні порівняно ліберального президентства А. Медведєва одним із провідних національних інтересів Росії на довгострокову перспективу було визначено “перетворення Російської Федерації на світову державу, діяльність якої спрямована на підтримання стратегічної стабільності та взаємовигідних партнерських відносин в умовах багатопольярного світу” [10]. На концептуальному рівні вважається, що “міжнародні відносини переживають перехідний період, сутність якого полягає у формуванні поліцентричної міжнародної системи” [7]. Нині особливо наголошується на об’єктивному характері формування потужних регіональних об’єднань (організацій), необхідності вироблення правил їх взаємодії і навіть на потребі інституційного оформлення таких “полюсів” [6].

Росії, попри величезну природно-ресурсну базу, для ефективного виконання ролі одного з “полюсів” світу потрібний власний “великий простір”. Найімовірніше, основною сферою “життєвих” геополітичних та гео економічних інтересів РФ її керівництво вважає територію країн колишнього СРСР.

На нашу думку, в сучасній Росії, на відміну від Західної макроімперії, наявний по суті один головний “центр ухвалення рішень”,

котрий утворився на початку 2000-х років шляхом зрощування верхівки “силовиків” (особливо ФСБ) із частиною великого бізнесу — “олігархами”, що неймовірно збагатили в пострадянську добу. Цей “центр ухвалення рішень” фактично присвоїв собі стратегічні галузі російської економіки, сформував авторитарний політичний режим, контролює культурно-інформаційний простір РФ. Владна верхівка встановила в Росії, ззовні демократичним шляхом, свою диктатуру, яка нині носить персональний характер. Кремль на чолі з президентом В. Путіним визначає геостратегію й операційно-тактичну геополітику РФ. Можна погодитися з тим, що сучасний російський механізм прийняття зовнішньополітичних рішень залежить від трьох основних факторів: інституціонального досвіду СРСР; зменшення ролі інститутів та паралельного заміщення їх персональними мережами відносин; підвищення персональної ролі керівництва у процесі прийняття рішень [1].

Аналіз сучасних дій РФ на міжнародній арені свідчить про те, що політична влада Росії проводить геополітику, спрямовану на створення під своєю егідою (гегемонією) у пострадянському просторі підконтрольної собі неоімперської геополітичної системи шляхом організації пострадянських країн за відомим принципом “центр-периферія”. Фактично програмується асиметричність відносин між Росією та залежними від неї партнерами, проте офіційно йдеться про формування різноманітних геопросторових структур у результаті добровільного та рівноправного об’єднання на основі політичної, економічної, військової та культурної інтеграції пострадянських країн.

Після розпаду СРСР на його руїнах утворилося угруповання під назвою Співдружність незалежних держав (СНД), котре зіграло свою позитивну роль у процесі мирного “розлучення” колишніх радянських республік. Нині — це досить аморфне геополітичне утворення має в цілому дуже низьку ефективність функціонування. Проте керівництво РФ продовжує використовувати механізми співробітництва в рамках СНД для досягнення цілей розбудови неоімперських геострук-

тур. Тому розвиток багатосторонньої взаємодії та інтеграційних процесів на просторі СНД проголошується ключовим напрямом зовнішньої політики РФ [11]. На СНД покладається досить широкий спектр завдань, і зовнішня політика РФ офіційно великою мірою спрямована на “роботу над подальшою реалізацією потенціалу СНД, його зміцненням як впливової регіональної організації, форуму для багатостороннього політичного діалогу та механізму багатопланового співробітництва у сферах економіки, гуманітарної взаємодії, боротьби із традиційними й новими викликами та загрозами” [7]. Передбачено, що співробітництво в межах СНД має відбуватися у сфері забезпечення взаємної безпеки, включаючи спільну протидію таким загрозам, як міжнародний тероризм, екстремізм, наркаторгівля, транснаціональна злочинність, нелегальна міграція [7].

За численними експертними оцінками, верховна влада РФ нині активізувала свою латентну неоімперську експансію на теренах країн СНД у багатьох взаємопов’язаних сферах: політичній, економічній, культурній, інформаційній, релігійній тощо.

Головним напрямом розвитку взаємодії пострадянських країн є, безумовно, економічний. Після розпаду СРСР багаторазово здійснювалися спроби організувати ефективне та взаємовигідне економічне співробітництво на теренах пострадянського простору. Нові незалежні країни були зацікавлені насамперед у формуванні повноцінної зони вільної торгівлі. Довгоочікувана Угода про зону вільної торгівлі в межах СНД набула чинності лише у 2012 р. Проте і ця Угода передбачає певні вилучення щодо експорту чи імпорту тих чи інших товарів. Особливо симптоматично, що РФ залишила собі право на експортне мито у 30 % на природний газ. У цілому функціонування зони вільної торгівлі СНД йде з невисокою ефективністю.

Політична влада Росії проводить свою неоімперську геоекономічну політику часто опосередковано, за допомогою підконтрольних їй ТНК. Так, надпотужна корпорація “Газпром” виконує роль геополітичного інструменту Кремля і проводить геоекономічну лі-

нію, націлену на встановлення контролю над енергетичними компаніями та магістральними трубопроводами країн пострадянського простору. Очевидно, що великий російський бізнес, споріднений із Кремлем, зацікавлений у максимальному впливі на стратегічно важливі галузі економіки країн СНД, їхні комунікаційні системи, ринки товарів та послуг. При проведенні Росією геополітики щодо створення інтеграційних структур у пострадянському просторі економічна доцільність, на нашу думку, підпорядковується інтересам Кремля та пов’язаних з ним корпорацій.

Особливо потужним та перспективним інструментом розбудови геоекономічної структури Російської неоімперії небезпідставно вважається Митний союз, який розпочав діяльність у 2010 р. у складі РФ, Білорусі та Казахстану. З 2012 р. було розпочато функціонування Єдиного економічного простору на теренах цих країн. Подальший розвиток співробітництва призвів до реалізації інтеграційного проекту Євразійського економічного союзу, котрий офіційно “заснований на рівноправ’ї, на реальних економічних інтересах” [9]. 29 травня 2014 р. в Астані було підписано Договір про створення Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) задля “подальшого поглиблення інтеграції, усунення бар’єрів для вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили, а також проведення скоординованої, узгодженої чи єдиної політики в ключових галузях економіки” [5]. Таким чином з 1 січня 2015 р. розпочне функціонування формально рівноправне регіональне економічне об’єднання РФ, Білорусі та Казахстану. На найближчу перспективу очікується приєднання Вірменії та Киргизстану.

ЄАЕС стратегічно запланований як перший етап формування Євразійського союзу (ЄАС). Саме ЄАС має стати багатофункціональною (в ідеалі універсальною) організацією – наднаціональним, побудованим на формально рівноправних засадах об’єднанням пострадянських країн. Припускаємо, що Євразійський союз за стратегічним задумом Кремля має бути по суті Російською неоімперією з відповідними геопросторовими структурами для забезпечення політичного,

економічного та культурно-інформаційного латентного домінування “центру” (РФ) над “периферією” (рештою країн-членів). ЄАС (у разі його реалізації) надасть змогу РФ досягнути реального статусу одного із “полюсів” сучасного світу, забезпечити її імперську могутність, спроможність повноцінної конкуренції на світових ринках товарів і послуг, отримати численні вигоди від ролі “мосту” між Євросоюзом і Азійсько-Тихоокеанським регіоном.

Великою сучасною проблемою є низька конкурентоспроможність на світовому ринку багатьох галузей економіки країн пострадянського простору. Саме ці галузі країни СНД прагнуть захистити від вільної міжнародної конкуренції методами як тарифного, так і нетарифного обмеження. При цьому російська влада позиціонує РФ як державу, що динамічно розвивається і спроможна надати своїм партнерам не менш якісні послуги (фінансові, інформаційні, освітні), ніж інші економічно потужні країни світу. Великий “спільний ринок” має надавати країнам СНД можливості вигідного збуту своєї продукції. За умов інтеграції рівноцінних партнерів може забезпечуватися торгівля тими видами продукції (особливо машинобудівної галузі), які не спроможні повноцінно конкурувати із західними аналогами. За рахунок подальшої активізації товарообміну та реалізації спільних економічних проєктів прогнозується зростання добробуту населення країн МС, а в найближчому майбутньому ЄАЕС.

Таким чином, саме інтеграція під егідою Росії проголошується найкращою можливістю для пострадянських країн забезпечити їх зовнішньоекономічні інтереси. Однак, у такому разі на теренах СНД фактично відбуватиметься консервація сучасних економічних систем з переважанням сировинних та традиційних галузей. Розвиток нових високотехнологічних виробництв залишаться як рідкісні винятки. За цих умов слід очікувати на подальше посилення позицій КНР у пострадянському геоekonomічному просторі.

Військово-політичний напрям неоімперської геополітики керівництва РФ полягає у формуванні під своєю егідою на пострадянських теренах Організації договору про

колективну безпеку (ОДКБ). При цьому, на нашу думку, спостерігається прагнення використати багатий досвід створення та розвитку військово-політичного угруповання НАТО. Сучасний силовий потенціал ОДКБ містить такі військові структури: Колективні сили оперативного реагування, Колективні сили швидкого розгортання Центрально-Азійського регіону, Миротворчі сили. Для підвищення мобільності та ефективності дій сил ОДКБ намічено створення Колективних авіаційних сил. Особливо показово, що формуються Сили спеціальних операцій, спроможні, наприклад, протидіяти кібератакам чи проводити інформаційно-психологічні операції. Формально побудована на рівноправних засадах ОДКБ використовується як інструмент посилення впливу на партнерів. Проте інші члени ОДКБ, беручи участь у численних спільних навчаннях, проводять політику, спрямовану на максимальне дотримання своїх суверенних прав. Слід зазначити, що для Казахстану, Киргизстану та, особливо, Таджикистану, котрі знаходяться в Центрально-Азійському регіоні колективної безпеки, членство в ОДКБ є запорукою протидії зовнішнім загрозам, насамперед, з боку ісламістських екстремістів. Крім того, участь в ОДКБ для правлячих еліт держав-членів диктується ще й прагненням забезпечити існування своїх політичних режимів.

Проведення Росією “жорсткої” геополітики спирається на дуже потужний військовий потенціал. Керівництво РФ витрачає астрономічні кошти на модернізацію збройних сил та сучасні системи озброєнь, що є надмірним тягарем для економіки нинішньої Росії. Вона нині обіймає третє місце у світі за військовими витратами. У бюджеті РФ на 2015 р. попередньо заплановано оборонні витрати в розмірі аж 3,286 трлн руб. – 4,2 % від ВВП Росії [8], причому значну частину (може навіть 2/3) буде засекречено.

Військова стратегія РФ розробляється відповідно до нинішніх світових тенденцій в організації проведення воєнних дій. Серед особливостей сучасних воєнних конфліктів Військова доктрина РФ 2010 р. називає, зокрема, “проведення заздалегідь заходів ін-

формаційного протистояння для досягнення політичних цілей без застосування військової сили, а в подальшому — в інтересах формування сприятливої реакції міжнародного співтовариства на застосування військової сили” [4]. Проте, як ми нині спостерігаємо, досягнути позитивного ставлення світового співтовариства з приводу приєднання Криму та прихованої збройної агресії на сході України владі Росії не вдалося.

У 2013 р. керівництво РФ ставило завдання “вбудувати відносини з Україною як пріоритетним партнером в СНД, сприяти підключенню її до поглиблених інтеграційних процесів” [7]. Того року боротьба Росії за збереження України у сфері свого впливу різко активізувалася. Після зміни влади в Україні у лютому 2014 р. Кремль став проводити “жорстку” геополітику щодо нашої держави.

Шляхом реалізації імперських геополітичних інтересів Росії щодо України є здійснення проти неї, починаючи з весни 2014 р., так званої “гібридної війни” (“hybrid warfare”). Йдеться про поєднання традиційних засобів ведення війни державними збройними силами, дій нерегулярних озброєних формувань, застосування інформаційно-психологічної війни (почалася значно раніше), надсучасних технологій так званої кібервійни. При цьому нерегулярні формування спроможні використовувати такі злочинні засоби війни, які не можна покласти на регулярні збройні сили, оскільки останні зобов’язані хоча би формально дотримуватися міжнародно-правових норм. Російські військові фактично контролювали проведення так званого референдуму в Криму, під час якого було забезпечено потрібний владі РФ результат “волевиявлення” населення. Російською владою результати цього референдуму трактуються як реалізація закріпленого в Статуті ООН “права нації на самовизначення”, проводиться аналогія між ситуацією в Криму та Косово [6].

Певною мірою елементи “гібридної війни” РФ застосовувала у війні з Грузією в серпні 2008 р., коли використовувала, крім своїх регулярних збройних сил та осетинських військових формувань, економічні засоби, а також проводила інформаційну війну.

На сході України РФ офіційно воєнних дій не веде, проте забезпечує підготовку загонів так званих ополченців, надає їм зброю, військову техніку, амуніцію, боєприпаси. Збройні сили РФ неодноразово втручалися в конфлікт на боці сепаратистів — обстрілювали територію України, здійснювали досить глибокі рейди, вели справжні воєнні дії, відверто нехтуючи нормами міжнародного права. А, починаючи з кінця серпня 2014 р., використання регулярних збройних сил РФ стало більш системним. Отже, РФ реалізовує щодо України свій потенціал “жорсткої сили”, ця прихована війна фактично спрямована на розчленування нашої країни. З іншого боку, стверджується, що Україна є “сучасною повноцінною, суверенною європейською державою” [6].

За оцінкою автора, сучасна геополітика РФ на сході України має лише тимчасовий тактичний успіх, який не можна порівняти з великими матеріальними витратами на “гібридну війну” та, особливо, зі збитками від економічних санкцій з боку Заходу та “втечі капіталів”. Крім того, Росія зазнала значних людських втрат — загиблих кадрових військових та “добровольців”. У багатьох країнах світу різко знизився політичний та моральний авторитет сучасної Росії. А у всій світовій геополітичній системі суттєво посилюється конфронтація і, відповідно, знизилася стабільність. Збереження Росією “замороженого” конфлікту на сході України може призвести до дедалі більших економічних збитків та дестабілізації суспільно-політичної ситуації у самій РФ.

На офіційному рівні РФ у своїй зовнішній політиці спирається на верховенство міжнародного права, центральну координуючу роль ООН у міжнародних відносинах, положення Статуту ООН тощо; підкреслюється неприпустимість того, щоби “здійснювалися воєнні інтервенції та інші форми стороннього втручання, котрі підривають засади міжнародного права, засновані на принципі суверенної рівності держав” [7].

У своїй геостратегії в пострадянському просторі влада намагається застосовувати “м’яку силу” (або міць), переймаючи досвід Заходу.

Така популярна нині “м’яка сила” містить, на думку автора цієї концепції Дж. Ная, три головні складові: культуру держави, привабливу для інших своїми цінностями; політичну ідеологію та відповідні цінності; зовнішню політику — легітимну та морально авторитетну [12, 11]. У Росії під “м’якою силою” офіційно розуміється “комплексний інструментарій розв’язання зовнішньополітичних завдань, опираючись на можливості громадянського суспільства, інформаційно-комунікаційні, гуманітарні та інші альтернативні класичній дипломатії методи та технології” [7].

На концептуальному рівні Росія висловлює занепокоєння з приводу негативного впливу на перспективи зміцнення глобальної стабільності сучасної тенденції щодо “реідеологізації міжнародних відносин” [7]. Проте, за умов протистояння із Заходом, російська влада сама прагне розробити та розповсюдити у світі власну ідеологію, котра могла би бути альтернативою західній ліберальній демократії. Така ідеологія мала би консолідувати суспільну свідомість усіх громадян РФ навколо певних уявлень щодо загальної ідеї розвитку, статусу держави у світі, її ролі у світовій політиці та економіці. У пострадянському просторі новітня ідеологія покликана стати надійною базою тісної інтеграції країн СНД, а у світі — забезпечити зростання політичної ролі Росії та підтримку її геополітики з боку різних країн та народів.

На міжнародному рівні з боку російської влади дедалі більше лунає антиамериканська риторика. Проте, крім загальної критики Заходу та його політики, ніякої політичної ідеології, привабливої завдяки своїм цінностям для більшості людства, Росією не пропонується.

Щодо пострадянських країн особливо активно пропагується євразійська цивілізаційна єдність на основі спільного історичного минулого і високих духовних та моральних цінностей. Наголошується на тому, що інтеграція на євразійських ідейних засадах сприятиме прогресивному розвитку суспільства у пострадянських країнах. При цьому однією з фундаментальних основ новітньої неоімперської ідеології виступає концепція “Русько-

го світу” як наднаціонального об’єднання на спільних культурно-цивілізаційних засадах. Недаремно до пропаганди “Руського світу” так активно долучилася Російська Православна Церква на чолі з патріархом Кирилом. Для населення самої РФ в ідеологічному арсеналі російської влади є ідея “Великої Росії”, яка спроможна певною мірою консолідувати російське суспільство, але не зможе здобути суттєвої підтримки у пострадянському просторі. Авторитарний кремлівський режим має у своєму розпорядженні механізми досить швидкої мобілізації ресурсів для досягнення геополітичних цілей. Контроль над інформаційним простором дає можливість консолідації суспільства для підтримки тих чи інших напрямів зовнішньої або внутрішньої російської геополітики.

Щодо практичної реалізації “м’якої” геополітики РФ у пострадянському просторі, то актуальним вважається “розвиток спільного гуманітарного та інформаційно-телекомунікаційного середовища на просторі держав — учасниць СНД та в суміжних регіонах” [10].

Для влади РФ пропонується проведення політики, спрямованої на формування у громадян країн “близького зарубіжжя” позитивного іміджу Росії [2, 122]. При цьому береться на озброєння той інструментарій, що продемонстрував свою ефективність при застосуванні його Заходом: підтримка проросійських ЗМІ, надання грантів некомерційним організаціям, надання квот у провідних ВНЗ для безкоштовного навчання громадян СНД тощо [2, 122]. Нині при проведенні інформаційної геополітики російським ЗМІ досить складно винайти та зробити привабливими такі світоглядні ідеї, які б об’єднували населення самої РФ та інших колишніх радянських республік.

Було б безглуздим заперечувати світове значення численних досягнень високої духовної культури, створених у добу Російської імперії та СРСР. Однак орієнтація лише на видатні культурні досягнення минулого навряд чи може бути надійною основою консолідації населення колишніх радянських республік. А “на рівні масової культури Росії практично нема чого запропонувати” [3, 24] народам сучасних пострадянських країн.

Отже, застосування російською владою “м’якої сили” виявляється малопродуктивним, оскільки нинішня російська влада не може запропонувати ані світу загалом, ані пострадянським країнам, ані своєму народу новітньої позитивної політичної ідеології з відповідною системою цінностей. Культурна привабливість сучасної Росії для світу загалом і пострадянських країн зокрема є досить сумнівною. А здійснювана Кремлем імперська геополітика вступає у протиріччя із офіційно задекларованими високими ідейними засадами зовнішньої політики РФ та відповідними міжнародному праву шляхами її реалізації. Щодо застосування “жорсткої сили”, то навіть у поєднанні з елементами “м’якої”, вона виявляється результативною лише тимчасово і в тактичному плані, призводить до появи нових вогнищ “заморожених” конфліктів у пострадянському просторі.

Отже, застосування Росією “жорсткої” та “м’якої сили” в пострадянському просторі вважаємо неефективним. Досягнути високого рівня геостратегії “розумної сили” сучасній владі РФ не вдається. На нашу думку, сучасна неоімперська геополітика Росії у пострадянському просторі у геостратегічному контексті є безперспективною.

Література

1. Аверков В. Принятие внешнеполитических решений в России / В. Аверков // *Международ. процессы*. — 2012. — Т. 10. — № 2 (29). — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twenty-ninth/11.htm>
2. Беспалов С. В. Перспективы реализации геополитических интересов России на постсоветском про-

странстве / С. В. Беспалов // *ПОЛИС*. — 2011. — № 2. — С. 118–128.

3. Ваплер В. Я. Идея империи и «мягкая сила»: мировой опыт и российские перспективы / В. Я. Ваплер, Н. Э. Гронская, А. С. Гусев и др. // *Науч. вест. Уральской акад. гос. службы: политология, экономика, социология, право*. — 2010. — Вып. 1. — С. 22–27.

4. Военная доктрина Российской Федерации 5 февраля 2010 г. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://news.kremlin.ru/ref_notes/461

5. Договор о Евразийском экономическом союзе. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.economy.gov.ru/wps/wcm/connect/economylib4/mer/about/structure/depSNG/agreement-eurasian-economic-union>

6. Заседание Международного дискуссионного клуба “Валдай” 24 октября 2014 г. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/news/46860>

7. Концепция внешней политики Российской Федерации. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d447a0ce9f5a96bdc3.pdf>

8. Оборонные расходы РФ в 2015 году побьют все рекорды и составят 3,286 триллиона рублей. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.newsru.com/russia/16oct2014/oboronka.html>

9. Послание Президента Федеральному Собранию 12 декабря 2013 г. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/transcripts/19825>

10. Указ Президента РФ “Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года” от 12 мая 2009 г. № 537. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>

11. Указ Президента РФ “О мерах по реализации внешнеполитического курса Российской Федерации” от 7 мая 2012 г. № 605. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://text.document.kremlin.ru/SESSION/PDA/linkProxy?subjectId=70170934&linkType=65537>

12. Nye J. *Soft Power: The Means to Success in World Politics* / J. Nye. — N. Y.: Public Affairs Group, 2004. — 192 p.

Росія здійснює переважно приховану експансію у пострадянському просторі. Геополітика РФ спрямована на створення неформальної імперії з латентною гегемонією “центру” над “периферією”. Для реалізації цілей імперської геополітики застосовуються як традиційні засоби, так і “м’яка сила”. Росія вдається навіть до військових засобів, всупереч нормам міжнародного права.

Россия осуществляет преимущественно скрытую экспансию в постсоветском пространстве. Геополитика РФ направлена на создание неформальной империи с латентной гегемонией “центра” над “периферией”. Для

реализации целей имперской геополитики применяются как традиционные средства, так и “мягкая сила”. Россия прибегает даже к военным средствам, вопреки нормам международного права.

Russia performs mostly latent expansion in the post-Soviet space. Its Geopolitics aims at creating of an informal empire with the latent hegemony of the “center” over the “periphery”. For the purposes of imperial geopolitics traditional means as well as “soft power” are used. Russia resorts even to military means contrary to standards of international law.

Надійшла 6 листопада 2014 р.